

TRÁCH NHIỆM CỦA CÁC CHỦ THỂ VỀ QUẢN LÝ, KHAI THÁC, SỬ DỤNG TÀI LIỆU HÌNH THÀNH PHỔ BIẾN TRONG CÔNG AN NHÂN DÂN

HOÀNG THỊ THU HÀ (*)
NGUYỄN THỊ NGHĨA (**)

Tóm tắt: Trách nhiệm của các chủ thể về quản lý, khai thác, sử dụng tài liệu là một trong những nội dung quan trọng của Luật Lưu trữ - đạo luật đang được Bộ Nội vụ chủ trì giúp Chính phủ xây dựng, trình Quốc hội khóa XV xem xét, thông qua. Bài viết phân tích vai trò của các chủ thể trong hoạt động khai thác, sử dụng tài liệu hình thành phổ biến trong Công an nhân dân và đưa ra một số giải pháp góp phần nâng cao trách nhiệm của các chủ thể trong hoạt động này.

Từ khóa: Công an nhân dân; tài liệu hình thành phổ biến; trách nhiệm.

Abstract: The responsibilities of entities in the management, exploitation, and use of documents is one of important matters in the Law on Archives, which is being developed by the Ministry of Home Affairs to help the Government develop and submit to the 15th National Assembly for consideration and approval. The paper analyzes the role of entities in the exploitation and use of common documents in the People's Public Security and proposes a number of solutions to contribute to improving the responsibilities of entities to this end.

Keywords: People's Public Security; common documents; responsibility.

Ngày nhận bài: 25/7/2023

Ngày biên tập: 24/8/2023

Ngày duyệt đăng: 18/9/2023

Lưu trữ tài liệu hình thành phổ biến trong Công an nhân dân là lưu trữ hồ sơ, tài liệu hình thành trong quá trình theo dõi, giải quyết, lãnh đạo, chỉ đạo, điều hành công việc thuộc phạm vi chức năng, nhiệm vụ của một cơ quan Công an đơn vị, địa phương. Do đó, làm tốt công tác lưu trữ tài liệu hình thành phổ biến trong Công an nhân dân sẽ góp phần thúc đẩy cho hoạt động hệ thống hóa các quy định, trong ngành Công an, loại bỏ những quy định lỗi thời, làm giảm sự chồng chéo, nâng cao hiệu quả áp dụng quy định trong thực tiễn, bảo đảm cho các hoạt động của ngành Công an được thông suốt, hiệu quả.

(*) TS, (**) ThS; Khoa Nghiệp vụ cơ bản,
Học viện Cảnh sát nhân dân

1. Vai trò, trách nhiệm của các chủ thể trong hoạt động khai thác, sử dụng tài liệu hình thành phổ biến trong Công an nhân dân

Đối với tài liệu lưu trữ trong Công an nhân dân, hoạt động tổ chức khai thác, sử dụng có mục đích biến thông tin trong hồ sơ lưu trữ thành những thông tin sống động phục vụ nghiên cứu, giải quyết những nhiệm vụ hiện hành trong công tác Công an. Đây là một trong các tiêu chuẩn quan trọng nhất để đánh giá hiệu quả công tác lưu trữ tài liệu. Để phát huy giá trị của hồ sơ, tài liệu lưu trữ thông qua hoạt động khai thác, sử dụng, đòi hỏi phát huy vai trò, trách nhiệm của nhiều chủ thể có liên quan, trong đó trọng tâm là các chủ thể trực tiếp, bao gồm cơ quan chịu trách nhiệm tổ chức và quản lý; cơ quan trực tiếp quản lý hồ sơ, tài liệu lưu trữ và người khai thác, sử dụng hồ sơ, tài liệu lưu trữ.

Thông tư số 08/2020/TT-BCA của Bộ trưởng Bộ Công an quy định về công tác lưu trữ tài liệu hình thành phổ biến trong Công an nhân dân, hệ thống tổ chức lưu trữ tài liệu hình thành phổ biến trong Công an nhân dân gồm: 1) Lưu trữ cơ quan được tổ chức ở các đơn vị trực thuộc Bộ và Công an cấp tỉnh, trong đó ở Văn phòng Bộ là Phòng Hành chính; ở các đơn vị trực thuộc Bộ và Công an cấp tỉnh là Phòng Tham mưu hoặc đơn vị tương đương cấp phòng thực hiện chức năng văn thư, lưu trữ (gọi chung là Phòng Tham mưu); 2) Lưu trữ hiện hành được tổ chức ở Văn phòng Bộ và Công an cấp tỉnh. Căn cứ thời hạn bảo quản của từng loại hồ sơ, tài liệu lưu trữ mà cơ quan có thẩm quyền thực hiện bảo quản hồ sơ, tài liệu tại kho lưu trữ hiện hành hoặc kho lưu trữ cơ quan.

Thứ nhất, đối với cơ quan chịu trách nhiệm tổ chức và quản lý công tác lưu trữ nói chung, hoạt động khai thác, sử dụng hồ sơ, tài liệu lưu trữ nói riêng.

Văn phòng Bộ Công an và Phòng Tham mưu công an các đơn vị, địa phương là cơ quan chịu trách nhiệm tổ chức và quản lý công tác lưu trữ tài liệu hình thành phổ biến trong Công an nhân dân. Trong những năm qua, các cơ quan này đã chủ động, tập trung tham mưu cho cấp có thẩm quyền ban hành và tổ chức thực hiện nhiều văn bản quy định về công tác lưu trữ, do đó công tác lưu trữ được thực hiện có hệ thống, từng bước phát huy hiệu quả trong thực tiễn. Thông tư số 08/2020/TT-BCA đã quy định cụ thể hoạt động khai thác, sử dụng tài liệu lưu trữ về đối tượng, hình thức khai thác, sử dụng; thủ tục, thẩm quyền cho phép khai thác, sử dụng tài liệu... tạo cơ sở pháp lý cho các cơ quan quản lý hồ sơ, tài liệu lưu trữ và đối tượng khai thác tài liệu dễ thực hiện.

Trên cơ sở quy định về công tác lưu trữ, Văn phòng Bộ Công an và Phòng Tham mưu công an các đơn vị, địa phương đã trực tiếp chỉ đạo, hướng dẫn việc triển khai thực hiện thông qua tổ chức mạng lưới các kho lưu trữ; đầu tư trang thiết bị phù hợp với từng loại tài liệu để phục vụ công tác bảo quản, khai thác, sử dụng; bố trí, phân công đội

ngũ cán bộ làm công tác tổ chức khai thác, sử dụng tài liệu; các hình thức khai thác, sử dụng tài liệu ngày càng đa dạng... Tuy nhiên, từ khi có văn bản quy định cụ thể về công tác lưu trữ tài liệu hình thành phổ biến trong Công an nhân dân đến nay, quá trình tổ chức thực hiện chưa thực sự đạt được kết quả như mong muốn và chưa tương xứng với tầm quan trọng của công tác này. Việc bố trí kho lưu trữ ở nhiều địa phương còn mang tính hình thức, chưa đảm bảo tiêu chuẩn theo quy định về địa điểm, diện tích, kỹ thuật xây dựng, trang thiết bị, phương tiện bảo quản...; chưa chú trọng đến hoạt động đào tạo, bồi dưỡng nâng cao chất lượng nguồn nhân lực cho bộ phận lưu trữ.

Thứ hai, đối với cơ quan trực tiếp quản lý hồ sơ, tài liệu lưu trữ.

Trong hoạt động khai thác, sử dụng hồ sơ, tài liệu lưu trữ, cán bộ quản lý hồ sơ, tài liệu có vai trò rất quan trọng, là cầu nối giữa hệ thống tài liệu lưu trữ với các cơ quan, đơn vị và cá nhân có nhu cầu khai thác, sử dụng, góp phần phát huy giá trị của tài liệu trong thực tiễn công tác. Theo quy định tại Thông tư số 08/2020/TT-BCA, người làm công tác lưu trữ tài liệu hình thành phổ biến trong Công an nhân dân phải có đủ các tiêu chuẩn theo quy định của pháp luật; được đào tạo, bồi dưỡng về chuyên môn, nghiệp vụ lưu trữ, nghiệp vụ công an nhân dân và kiến thức cần thiết khác phù hợp với công việc.

Trước yêu cầu của thực tế, phần lớn các cơ quan trực tiếp quản lý hồ sơ, tài liệu lưu trữ đã lựa chọn, bố trí cán bộ đảm bảo các tiêu chuẩn theo quy định để phục vụ hoạt động quản lý, khai thác, sử dụng tài liệu. Với kiến thức chuyên môn cần thiết, đội ngũ cán bộ lưu trữ từng bước được chuẩn hóa các khâu nghiệp vụ lưu trữ từ việc tiếp nhận, chỉnh lý hồ sơ tài liệu đến việc tổ chức thống kê, bảo quản, tạo nên hệ thống hồ sơ, tài liệu lưu trữ tương đối hoàn chỉnh, đáp ứng nhu cầu khai thác, sử dụng phục vụ các mặt công tác của ngành Công an. Tuy nhiên, một số cơ quan, đơn vị chưa thực sự hiểu đúng ý nghĩa, vai trò của công tác lưu trữ, dẫn đến ý thức, thái độ

làm việc chưa cao, không đầu tư công sức, tâm huyết cho hoạt động này. Một số cán bộ “sợ trách nhiệm” nên cố tình gây khó khăn, không hướng dẫn, không muốn cho cán bộ, chiến sĩ khai thác, sử dụng hồ sơ tài liệu, đặc biệt là những hồ sơ, tài liệu liên quan đến yếu tố bảo mật, đòi hỏi phải có những thủ tục chặt chẽ theo quy định...

Thứ ba, đối với người khai thác, sử dụng hồ sơ, tài liệu lưu trữ.

Thông tư số 08/2020/TT-BCA quy định đối tượng được phép khai thác, sử dụng tài liệu hình thành phổ biến trong Công an nhân dân đang được lưu trữ tại các cơ quan lưu trữ bao gồm: cán bộ, chiến sĩ công an (vì mục đích công vụ hoặc mục đích cá nhân chính đáng) và cá nhân ngoài lực lượng công an (vì mục đích cá nhân chính đáng). Trách nhiệm của người khai thác, sử dụng tài liệu lưu trữ thể hiện ở việc thực hiện đầy đủ các thủ tục khai thác, sử dụng tài liệu theo quy định, tuân thủ nội quy, quy chế của cơ quan quản lý tài liệu lưu trữ, đảm bảo bí mật tài liệu, không sửa chữa, tẩy xóa, đánh dấu vào tài liệu, không làm nhàu, rách tài liệu... Tuy nhiên, thực tế cho thấy, do công tác lưu trữ tài liệu hình thành phổ biến trong Công an nhân dân mới được quan tâm, chú trọng và có những quy định cụ thể trong thời gian gần đây, nên số lượng đối tượng khai thác, sử dụng tài liệu chưa nhiều. Khi cần tra cứu tài liệu, các đối tượng khai thác vẫn còn thói quen liên hệ trực tiếp với cơ quan ban hành tài liệu, chứ không liên hệ bộ phận lưu trữ.

Mặc dù các chủ thể nói trên có vai trò rất quan trọng trong hoạt động khai thác, sử dụng tài liệu hình thành phổ biến trong Công an nhân dân, song thực tế việc thể hiện còn bộc lộ một số hạn chế nhất định. Nguyên nhân chủ yếu là do một bộ phận lãnh đạo, chỉ huy và cán bộ, chiến sĩ chưa nhận thức đúng, đầy đủ vai trò, tầm quan trọng của công tác lưu trữ nói chung, hoạt động khai thác, sử dụng hồ sơ, tài liệu lưu trữ nói riêng, dẫn đến quan niệm coi nhẹ, đơn giản hóa hoạt động này. Công tác tổ chức, bố trí lực lượng công an làm công tác lưu trữ ở nhiều cơ quan, đơn vị, địa phương còn chưa hợp lý, thiếu về số lượng, chưa đảm bảo đầy đủ

yêu cầu về chuyên môn so với tiêu chuẩn nên chưa đáp ứng được đòi hỏi của thực tế. Hoạt động chỉ đạo, giám sát, kiểm tra, hướng dẫn việc thực hiện công tác lưu trữ chưa được tiến hành thường xuyên; cơ sở vật chất phục vụ cho công tác lưu trữ hồ sơ, tài liệu và các phương tiện hỗ trợ hoạt động khai thác, sử dụng tài liệu lưu trữ còn chưa được quan tâm đầu tư, chú trọng...

2. Giải pháp phát huy vai trò, trách nhiệm của các chủ thể trong hoạt động khai thác, sử dụng tài liệu hình thành phổ biến trong Công an nhân dân

Một là, bố trí hợp lý lực lượng làm công tác lưu trữ, nâng cao nhận thức, trình độ nghiệp vụ cho lực lượng thực hiện công tác lưu trữ nói chung, hoạt động quản lý, khai thác, sử dụng tài liệu lưu trữ nói riêng.

Căn cứ vào đặc điểm, điều kiện của cơ quan, đơn vị và xuất phát từ yêu cầu thực tế, Văn phòng Bộ Công an và Phòng Tham mưu công an các đơn vị, địa phương cần tham mưu cho cấp có thẩm quyền bố trí, sắp xếp hợp lý lực lượng làm công tác lưu trữ, trước hết phải đảm bảo đủ về số lượng, đáp ứng các tiêu chuẩn theo quy định để có đủ khả năng quản lý, tổ chức hoạt động khai thác, sử dụng tài liệu lưu trữ. Thường xuyên tổ chức phổ biến, quán triệt để nâng cao nhận thức cho lãnh đạo, chỉ huy và cán bộ, chiến sĩ làm công tác lưu trữ hiểu rõ vai trò, tầm quan trọng của công tác lưu trữ tài liệu hình thành phổ biến trong Công an nhân dân, cụ thể là vai trò của hoạt động khai thác, sử dụng tài liệu lưu trữ phục vụ các mặt công tác công an.

Nâng cao nhận thức, trách nhiệm của cán bộ lưu trữ trong bảo quản, tổ chức thực hiện các thủ tục khai thác, sử dụng tài liệu để đáp ứng nhu cầu khai thác. Tổ chức tập huấn, bổ sung kiến thức nghiệp vụ chuyên sâu cho lực lượng trực tiếp tiến hành công tác lưu trữ nhằm nâng cao trình độ nghiệp vụ, trong đó chú ý đến những nội dung mà thực tiễn áp dụng còn gặp nhiều lúng túng, sai sót, nhầm lẫn hoặc những quy định mới, hướng dẫn mới có liên quan như hoạt động chỉnh lý tài liệu lưu trữ, xác định giá trị tài liệu lưu trữ...

Hai là, tăng cường phổ biến quy định có liên quan và nâng cao nhận thức cho cán bộ, chiến sĩ có nhu cầu khai thác, sử dụng tài liệu lưu trữ.

Khi tài liệu lưu trữ được tập trung có hệ thống tại một đầu mối, nhu cầu khai thác, sử dụng tài liệu tại cơ quan lưu trữ sẽ tăng lên. Để cơ quan lưu trữ có thể hỗ trợ, tạo điều kiện tối đa cho người có nhu cầu khai thác, sử dụng tài liệu, đòi hỏi người sử dụng phải nắm vững và thực hiện đầy đủ các thủ tục, quy định có liên quan. Do đó, trên cơ sở quy định của Bộ Công an, các cơ quan lưu trữ có thể đề xuất đơn vị, địa phương ban hành quy chế, hướng dẫn cụ thể về thủ tục, quy trình, yêu cầu cần thiết... khi có nhu cầu khai thác, sử dụng tài liệu để phổ biến cho cán bộ, chiến sĩ nắm được thẩm quyền cho phép đối với tài liệu mình muốn khai thác, sử dụng là cấp nào, trình tự thủ tục và trách nhiệm của mình trong quá trình khai thác, sử dụng.

Cần tuyên truyền, phổ biến sâu rộng trong cán bộ, chiến sĩ về vai trò của công tác lưu trữ nhằm nâng cao nhận thức về công tác này, từ đó hình thành và nâng cao ý thức, thái độ của mỗi cán bộ, chiến sĩ trong quá trình khai thác, sử dụng, góp phần gìn giữ, bảo quản tài liệu lưu trữ theo quy định.

Ba là, tăng cường hoạt động chỉ đạo, kiểm tra các cơ quan và lực lượng thực hiện công tác lưu trữ tài liệu hình thành phổ biến trong Công an nhân dân.

Thông qua theo dõi, kiểm tra sẽ đánh giá được kết quả công việc, thái độ, trách nhiệm, những khó khăn, vướng mắc của từng cán bộ làm công tác lưu trữ để có biện pháp khắc phục, tháo gỡ kịp thời, đồng thời phát hiện được cá nhân nào làm tốt hoặc chưa tốt để động viên, khen thưởng hoặc phê bình, nhắc nhở, xử lý cho phù hợp. Văn phòng Bộ Công an và Phòng Tham mưu công an các đơn vị, địa phương cần thường xuyên tiến hành kiểm tra việc thực hiện công tác lưu trữ từ khâu tiếp nhận, phân loại, chỉnh lý hồ sơ, tài liệu đến khâu bảo quản, tổ chức khai thác, sử dụng tài liệu, trong đó tập trung chú ý kiểm tra việc thực hiện các quy định về sắp xếp hồ sơ, các biện pháp bảo quản hồ sơ và quy trình, thủ tục trong khai thác, sử dụng tài liệu...

Bên cạnh đó, cần có biện pháp xử lý kiên quyết đối với những đơn vị, cá nhân thực hiện không đúng chức năng, nhiệm vụ được giao, thiếu tinh thần trách nhiệm trong thực hiện công tác lưu trữ nói chung, hoạt động quản lý, khai thác, sử dụng tài liệu lưu trữ nói riêng.

Bốn là, tăng cường đầu tư cơ sở vật chất phục vụ công tác lưu trữ; đa dạng hóa, hiện đại hóa các hình thức khai thác, sử dụng tài liệu lưu trữ.

Để tổ chức khai thác, sử dụng có hiệu quả hồ sơ lưu trữ, cần tăng cường đầu tư cơ sở vật chất phục vụ công tác lưu trữ. Căn cứ vào tình hình thực tế của hồ sơ, tài liệu lưu trữ, Công an các đơn vị cần xây dựng, bố trí đủ diện tích kho, phòng đảm bảo đúng tiêu chuẩn, trang bị các phương tiện, thiết bị kỹ thuật cần thiết để quản lý, bảo quản an toàn hồ sơ, tài liệu theo quy định (giá, tủ, hòm đựng hồ sơ, thiết bị ánh sáng, phòng cháy, chữa cháy...). Hệ thống kho, phòng lưu trữ cần chia thành các khu vực riêng như: khu vực hành chính (làm các thủ tục giao nhận, khai thác, sử dụng), khu vực lưu trữ, khu vực đọc...

Để tạo điều kiện cho cơ quan, đơn vị và cán bộ, chiến sĩ có nhu cầu chính đáng được tiếp cận và khai thác hiệu quả các thông tin trong hồ sơ lưu trữ, tùy theo tính chất của từng loại hồ sơ, tài liệu, có thể xem xét đưa vào hệ thống dữ liệu điện tử để áp dụng hình thức khai thác, sử dụng trực tuyến. Tuy nhiên, khi áp dụng hình thức này cần có hệ thống các cơ sở dữ liệu tài liệu lưu trữ, hệ thống máy chủ, an ninh, bảo mật, hệ thống phần mềm... có sự liên kết và đồng bộ dữ liệu giữa các bộ phận, cơ quan lưu trữ để tạo thành một hệ thống lưu trữ và trao đổi dữ liệu thông suốt, đặc biệt cần có những quy định riêng chặt chẽ để đảm bảo vấn đề bảo mật tài liệu./.

Tài liệu tham khảo:

1. Học viện Cảnh sát nhân dân, *Giáo trình Công tác văn thư, lưu trữ và bảo mật trong tham mưu Công an nhân dân*. H.2017.
2. Bộ Công an, *Thông tư số 08/2020/TT-BCA quy định về công tác lưu trữ tài liệu hình thành phổ biến trong Công an nhân dân*.